

SANSKRITO IR LIETUVIŲ KALBOS LYGINAMOSIOS - ISTORINĖS FONETIKOS PAGRINDINIAI BRUOŽAI

R. MIRONAS

Indoeuropiečių prokalbės garsų sistema per ilgą savo vystymosi laikotarpį plėtėsi ir turtėjo, palaipsniui gausindama savo fonetines koreliacijas. Tos pačios kokybės trumpųjų ir ilgųjų balsių griežtas skyrimas, balsių kaitos eilės, dusliųjų ir skardžiųjų, o taip pat aspiruotų ir neaspiruotų priebalsių tvarkingas ir aiškus priešpastatymas — visa tai charakterizuoja indoeuropietišką garsų sistemą nuo seniausių laikų.

Atskiros vėliau išsiskyrusios ide. kalbos, žinoma, įnešė kai kuriuos paveldėtos garsų sistemos pakitimus. Senovinė indų kalba gerokai suprastino balsių sistemą, grįždama prie anksčiau egzistavusios primityviosios būklės¹. Užtat ji dar labiau praplėtė priebalsių sistemą, įsivesdama cerebraliųjų (viršūninių) priebalsių eilę.

Lietuvių kalba, priešingai, suprastino priebalsių sistemą, atsisakydama nuo aspiruotų priebalsių. Balsių srityje lietuvių kalba, atrodo, žengia tuo pačiu keliu, kaip ir indų kalba (trumpojo e paplatėjimas, trumpųjų o ir a susiliejimas), tik dar nepriėjo tų pačių rezultatų.

Žemiau pateikiamais lyginimo pavyzdžiais nurodomi dėsningi istoriniai sanskrito ir lietuvių kalbos garsų atitikmenys. Gretinami žodžiai ne visada turi lygiai tokią pat prasmę, nes juk semantinė žodžių pusė visados žymiai atmainingesnė. Taip pat ne visada pasisekė surasti tos pačios kalbos dalies reikalingų sugretinimų.

Išeities punktas yra sanskrito garsynas. Kiekvienam sanskrito garsui stengiamasi surasti istorinius atitikmenis lietuvių kalboje. Tik retkarčiais pritraukiamos ir kitos kalbos: graikų ir lotynų — kai reikia aiškiau nušviesti garsų išsivystymą, latvių ir prūsų — kai lietuvių kalboje trūksta atitinkamo žodžio. Jei sanskritiškojo žodžio prasmė bent apytikriai sutampa su lietuviškojo žodžio prasme, tai jis neverčiamas.

Lyginamųjų žodžių sąrašas, žinoma, nėra išsamus. Jį galės papildyti studijuojantieji.

Balsynas

Trumpieji balsiai

Sanskrito a yra ketveriopo kilimo:

1) iš ide. ā, kurs lietuvių kalboje paliko a;

plg.: skr. aśmā — liet. akmuo — gr. ἄκμων (priekalas); skr. akṣas — liet. ašis — gr. ἄξων — lot. axis; skr. aśru — liet. ašara — gr. δάκρυ — sen.

¹ Apie tai plačiau žr. R. Mironas, Pastabos indoeuropiečių fonologinės sistemos kilmės klausimu. — „Kalbotyra“, t. III, p. 235-239.

lot. *dacruma* (iš* *dacru*); skr. *aśris* (ašmuo, kampas) – liet. *aštrus* (su „parazitiniu“ t) – lot. *acies* (ašmuo), *acus* (adata);

2) iš ide. ō, kurs lietuvių kalboje virto a;

plg.: skr. *patis* (vyras, valdovas) – liet. *pats* – lot. *potis* – gr. *πόσις*; skr. *naktam* – liet. *naktis* – lot. *nox*; skr. *aṣṭau* – liet. *aštuoni* – lot. *octo* – gr. *ὀκτώ*; skr. *rathas* (vežimas) – liet. *rātai* – lot. *rota*; skr. *akṣi* – liet. *akis* – lot. *oculus*; skr. *avis* – liet. *avis* – lot. *ovis*; skr. *kataras* – liet. *kat(a)rās* – gr. *πότερος*; skr. *jambhas* (griebiās, kandās) – liet. *žambas* (aštrus kampas), *žambis* (žagrė) – la. *zobs* – gr. *γόμερος* (vinis);

vadinasi, dažnai skr. a: – liet. a;

plg. dar: *hastas* – *žastas*; *kadā*, *tadā*, *tad* – *kadà*, *tadà*, *tad*; *sthalam* (sausuma, grindys, lygus paviršius) – *stalas*; *padam* (žingsnis, koja) – *padas*; *vasantas* (pavasaris) – *vasara* (čia liet. a yra kilęs iš e dėl balsių harmonijos); *aśvā* – *ašva* (čia liet. a < e); *parṇam* – *sparnas*; *svapnas* – *sapnas*; *tamas* – *tamsa*; *jaṅghā* (koja) – *pa-žanga*; *arḥas* (kaina, atlyginimas) – *alga*; *rasas* (sultys, vanduo) – *rasa*; *antaras* (artimas, skirtingas) – *antras*; *kas* – *kas*; *manyate* – *jis mano*; *stabhnāti* – *jis stabdo*; *ramate* (jis džiaugiasi) – *ramus*; *dadhan* – (rūgštus pienas) – sen. pr. *dadan*; *anakti* (jis patepa) sen. pr. *anctan*;

3) iš ide. ě, kurs lietuvių kalboje paliko e;

plg.: skr. *daśa* – liet. *dešim(t)* – lot. *decem* – gr. *δέκα*; skr. *svasā* – liet. *sesuo*; skr. *dakṣiṇas* – liet. *dešinas* – lot. *dexter* – gr. *δέξιος*; skr. *madhu* – liet. *medus* – gr. *μέθυ*; skr. *asti* – liet. *esti* – lot. *est* – gr. *ἔστί*; skr. *pañca* – liet. *penki* – gr. *πέντε*; skr. *vṛka* (voc. sg.) – liet. *vilke* – lot. *lupe*; skr. *sanas* (ilgai trunkas) – liet. *senas*; skr. *napāt*, *naptṛ* – (anūkas) – liet. *nepuotis* – lot. *nepos*; skr. *sapta* – liet. *septyni*, lot. *septem*; skr. *nava* – liet. *devyni*; skr. *pacati* – liet. *jis kepa* (metatezė); skr. *vahati* – liet. *jis veža* – lot. *vehit*; skr. *dahati* – liet. *dega*; skr. *sacate* – liet. *seka* – lot. *sequitur* – gr. *ἔπεται*;

4) iš ide. ṛ ir ṛṇ, kurie lietuvių kalboje davė in ir im;

plg.: skr. *matis* – liet. *mintis*; skr. *gatis* (eiga, atėjimas) – liet. *gimtis* – gr. *βάσις* (eiga); skr. *ratis* (malonumas, džiaugsmas) – liet. *rimtis*; skr. *daśa* – liet. *dešim(t)* – lot. *decem* – gr. *δέκα*; skr. *bahus* (multus, gausus) – liet. *bingus* – gr. *παχύς*.

* Kartais skr. a, kilęs iš ṛ, atstovaudamas nykstamąjį balsių kaitos laipsnį, lietuvių kalbos žodžiuose atliepia pilnajam balsių kaitos laipsniui (ide. *en*, *on* arba *ne*).

Plg.: skr. *laghus* (lengvas) – liet. *lengvas*; skr. *ahis* (gyvatė) – liet. *angis* < < *ongʷhisʷ (forma su nykstamuoju laipsniu būtų *ungis, plg. *ungurys*); skr. a – (*abhayas* – *nebijaš*) – liet. *ne* – (*nebijaš*).

Sanskrito i yra dvejojo kilimo:

1) iš ide. i, kurs lietuvių kalboje paliko i;

plg.: skr. *mīśras* – liet. *mišras*; skr. *triṣu* – sen. liet. *trisu*, *trise* – lot. *tribus* – gr. *τρις*; skr. *avis* – liet. *avis* – lot. *ovis* – gr. *ὄις*; skr. *idam* – liet. *jis* < * *is* – lot. *is*, *id*; skr. *asmi* – liet. *esmi*;

2) iš ide. ə, kurs lietuvių kalboje virto a;

plg.: skr. *sthitas* – liet. *status* – lot. *status* – gr. *στατός*.

* K. Būga, *Kalba ir senovė*, K., 1922, p. 265, 267.

Sanskrito u yra kilęs iš ide. ū, kurs lietuvių kalboje paliko u.

Plg.: skr. duhitā – liet. dugtė – gr. θυγάτηρ; skr. sūnus – liet. sūnus – got. sunus; skr. luptas (vogtas, grobtas) – liet. luptas; skr. aśvāsu – sen. liet. ašvo-su; skr. yugam – liet. jungas; skr. tucchā – liet. tuščias; skr. yudhyati (jis kovoja) – liet. jis juda; skr. kumāras (vaikas, berniukas) – liet. kumelys.

Ilgieji balsiai

Sanskrito ā yra trejopo kilimo:

1) iš ide. ā, kurs lietuvių kalboje virto o;

plg.: skr. mātā – liet. motė, motina – gr. μήτηρ – lot. māter; skr. bhrātā – liet. brolis – gr. φράτηρ (fratrijos narys) – lot. frāter; skr. nāsā – liet. nosis – lot. nāsus; skr. kāyas (kūnas) – liet. koja; skr. sthātum (stovėti) – liet. stoti – lot. stāre; skr. jñātum (žinoti) – liet. žinoti – rus. знать; skr. yātum (eiti, vykti, važiuoti, joti) – liet. joti.

Žodžio gale su tvirtaprade priegaide lietuvių kalbos á > à.

Plg.: skr. aśvā, śākhā, *ūrṇā – liet. ašvā, šakā, vilna.

2) iš ide. ō, kurs lietuvių kalboje virto uo;

plg. skr. dātum – liet. duoti – gr. δίδωμι; skr. pānam (gėrimas, gėralas) – liet. puotā – lot. pōtus, pōcūlum; skr. napāt – liet. nepuotis – lot. nepōs; skr. nāgas (gyvatė, dramblys) – liet. nuogas – rus. нар;

3) iš ide. ē, kurs lietuvių kalboje paliko e;

plg.: skr. tātas – liet. tėvas, tėtis; skr. pādas – liet. pėda – lot. pēs; skr. vāyus – liet. vėjas; skr. śākam (valgomoji žolė, daržovės) – liet. šėkas; skr. dhātum – liet. dėti – gr. τίθημι – lot. fēcī.

Kai kada skr. ā atitinka liet. án.

Plg. skr. ātis – liet. ántis – lot. anas, anatis.

Sanskrito ī yra kilęs iš ide. ī, kurs lietuvių kalboje paliko y.

Plg. skr. vīras – liet. vėras; skr. jīvas – liet. gėvas – lot. vīvus.

Žodžio gale skr. – ī atitinka liet. – ĩ (< – í).

Plg. part. praes. act. fem. skr. bharantī – liet. nešanti.

Sanskrito garsų junginys ĩr atitinka liet. ĩl arba ĩr.

Plg. skr. jīrṇas (sumaltas) – liet. žirnis; skr. gīrṇas (prarytas) – liet. girtas (nuo gerti; skr. girati – jis ryja); skr. tīrthas (nusileidimas prie upės, laiptai prie aukšto kranto, brasta) – liet. tiltas; skr. dīrghas – liet. ilgas – gr. δολιχός – rus. долгий; skr. ĩrayati (jis judina) – liet. iria, iriasi.

Sanskrito ū yra kilęs iš ide. ū, kurs lietuvių kalboje paliko ū.

Plg.: skr. bhūtis – liet. būtis – gr. φύσις; skr. sūnus – liet. sūnus; skr. dhūmas – liet. dūmai – lot. fūmus; skr. nūnam (dabar) – liet. nūnai – rus. ныне; skr. phūt (įstiktukas, kurs pažymi pūtimo garsą) – liet. pūsti; skr. śūdras (ketvirto-sios, paniekintųjų, kastos narys) – liet. šūdas; skr. syūtas (siūtas) – liet. siūtas.

Sanskrito garsų junginys ūr ir (retkarčiais) ūl atitinka liet. ĩr, ĩl, rečiau ūl, ūr.

Plg.: skr. pūrvas – liet. pirmas; kūrmas (vėžlys) – liet. kūrmis; skr. gūrtas (pasveikintas) – liet. (pa)girtas; skr. dūrvā (žolė) – liet. dirva; skr. ūrnā – liet. vilna; skr. pūrṇas – liet. pilnas; skr. mūrkhā – liet. mūlkis; skr. dhūlis – liet. dūlkės.

Skiemeningi sklandieji

Sanskrito *ṛ* yra kilęs iš ide. *l* arba *ṛ*, kurie lietuvių kalboje virto *il* arba *ir*, rečiau *ur*.

Plg.: skr. *vṛkas* – liet. *vilkas*; skr. *kṛmis* – liet. *kirmis*; skr. *hṛdayam* – liet. *širdis* – lot. *cor, cordis*; skr. *mṛtis* – liet. *mirtis* – lot. *mors, mortis*; skr. *vṛttas* (kurs sukasi, virtęs, tapęs) – liet. *viršta*; skr. *spṛṣtas* (paliestas) – liet. *pirštas* (*digitus*); skr. *pṛṣtas* (prašytas, klaustas) – liet. *pirštas* (nuo *piršti*); skr. *dṛś* – (žiūrėti, matyti) – liet. *dirstelėti* (prieš t vietoje š pasirodo s) – gr. *δέρκομαι*; skr. *kṛtas* (padarytas) – liet. *kūrtas*.

Skirtingus balsių kaitos laipsnius rodo: skr. *pṛthus* – liet. *platus* – gr. *πλατύς*; skr. *tṛṣā, tṛṣṇā* (troškulys) – liet. *trokšti, troškulys* (plg. liet. *tirštas*); skr. *vṛthā* – liet. *vėltui*.

Dvibalsiai

Sanskrito diftongas *e*, yra trejopo kilimo:

1) iš ide. *ai* arba *oi*, kurie lietuvių kalboje dažniausiai paliko *ai*;

plg.: skr. *setus* (tiltas, riba) – liet. *saítas*; skr. *edhas* (kuras) – liet. *aistra* – gr. *αἶθεω* (degu, liepsnoju); skr. *dehas* (kūnas, forma) – liet. *daigas, daiktas* – gr. *τοιχος* (siena); skr. *peśas* (papuošimas) – liet. *paišai, paišyti*;

2) iš ide. *ei*, kurs lietuvių kalboje dažniausiai išvirto *ie*;

plg.: skr. *eti* (jis eina) – liet. *eina*; skr. *śvetas* (baltas, šviesus) – liet. *šviesus*; skr. *hemantas* (žiema) – liet. *žiema*; skr. *devas* – liet. *dievas*; skr. *ekas* (vienas) – liet. *niekas* (su neiginiu – ne-vienas); skr. *senā* – liet. *siena*; skr. *snehas* (lipnumas, aliejus, tepalas) – liet. *sniegas*; skr. *peyam* (gėralas) – liet. *pienas*.

Sanskrito diftongas *o* yra kilęs iš:

6 1) ide *au* arba *ou* kurie lietuvių kalboje susiliejo į *au*;

plg. skr. *lokas* (erdvė, pasaulis) – liet. *laukas*; skr. *kokas* (vilkas) – liet. *kaukas* (nuo *kaukti*); skr. *śronis* (šlaunis) – liet. *šlaunis* – lot. *clūnis*; skr. *ojas* (jėga, energija) – liet. *auga*; skr. *roditi* (jis verkia) – liet. *rauda*; skr. *rogas* (liga) – liet. *raugas*;

2) ide. *eu*, kurs lietuvių kalboje paliko *eu* (rašoma – *-iau-*, sutinkama po minkštojo priebalsio);

plg.: skr. *kolas* (paršas) – liet. *kiaulė*; skr. *kośas* (makštys, dėžutė) – liet. *kiaušas*; skr. *srotas* (srovė, tėkmė, upė) – liet. *sriautas, srautas*.

Sanskrito ilgieji diftongai *ai* ir *au* dažniausiai išreiškia tęsiamąjį balsių kaitos laipsnį ir yra dažnai indų kalbos darybos reiškinys.

Lietuvių kalboje prokalbės ilgieji diftongai susiliejo su trumpaisiais.

Priebalsynas

Sprogstamieji

Gomuriniai užpakaliniai

Sanskrito *k* yra kilęs iš ide. *k* arba *kʷ*, kurie ir lietuvių kalboje susiliejo į *k* (abi kalbos atmetė lūpinį labioveliarinio garso elementą).

Plg.: skr. *kas* – liet. *kas*; skr. *kataras* – liet. *katras*; skr. *kadā* – liet. *kadà*; skr. *kampas* (drebejimas) – liet. *kampas*; skr. *lokas* (laisva erdvė, pasaulis) –

liet. laukas; skr. vṛkas – liet. vilkas; skr. kūrmās (vēžlys) – liet. kurmis; skr. kṛmis – liet. kirmis; skr. valkalas (medžio žievė, drabužis iš jos) – liet. ap-valkalas; skr. kāyas (kūnas) – liet. koja; skr. naktam – liet. naktis; skr. kṛtas (pa-darytas) – liet. kurtas; skr. kaṭus – liet. kartus; skr. daśa – kṛtvas – liet. de-šimt kartų; skr. kṛttas – liet. kirstas < * kirt-ta-s; skr. kumāras (vaikas, berniu-kas) – liet. kumelys; skr. kubjas (kuprotas, sulinkęs) – liet. kupra; skr. kravyam (žalia mėsa) – liet. kraujas; skr. kṣal – (mazgoti, plauti) – liet. skalauti (prie-balsių metatezė); skr. śakas (išmatos, mėšlas) – liet. šikti; skr. kalayati (jis ragina, žadina, neša) – liet. kelti; skr. kośas (makštis, dėklas, dėžutė) – liet. kaušas; skr. kośakas (testiculus) – liet. kiaušis, kiaušinis; skr. kup – (jaudintis, pykti) – liet. kūpėti; skr. krośati (jis rėkia, dejuoja, šaukia, verkia) – liet. kriaukšči.

Šalia atitiktens skr. kṣ – liet. kš (plg. skr. pakṣis – liet. paukštis) pasitaiko ir kṣ – k (plg. skr. akṣi – liet. akis), ir kṣ – ś (plg. skr. kṣipati – jis meta ir liet. šipulys, skr. takṣati – liet. tašo, skr. akṣas – liet. ašis).

Ruši kalboje skr. kṣ gali atliepti x (plg. skr. kṣudras – mažas, smulkus, men-kas, blogas ir rus. худ).

Sanskrito kh lietuvių kalboje duoda k (ruši x).

Plg.: skr. śākhā – liet. šaka – rus. соха (plg. сохатый – briedis, „šakotas“); skr. khaṇḍayati (jis laužia, trupina, sužeidžia, kanda) – liet. kanda.

Sanskrito g yra kilęs iš ide. g arba g^h, kurie ir lietuvių kalboje susiliejo į g (ruši ḡ).

Plg.: skr. nāgas (gyvatė; dramblys) – liet. nuogas; skr. bhagas (dalis, laimė, vieno iš dievų vardas) – rus. бог, богатый > liet. bagotas; skr. gaus (jautis, karvė) – latv. govns – rus. говядина; skr. gandhas (kvapas) – liet. gandas; skr. agnis – liet. ugnis; skr. gargaras (sviestmušė, muštokė) – liet. gargalas; skr. girāmi (aš ryju) – liet. geriu; skr. giris – rus. гора; skr. gāyati (jis dainuoja), gītam (dai-na) – liet. gieda, gaidys, pra-gydo; skr. gīrṇas (prarytas) – liet. girtas; skr. gu-rus (sunkus, svarus, rimtas), gurate (jis sveikina) – liet. giria; gamati (jis eina, pasiekia, tampa) – liet. gema, gimsta; skr. sthagayati (jis dengia, slepia) – liet. stogas; skr. aṅgāras – liet. anglis.

Sanskrito gh yra kilęs iš ide. gh arba g^h, kurie lietuvių kalboje virto g.

Plg. skr. gharmanas (karštis) – liet. garas – rus. гореть skr. meghas (debesis) – liet. migla; skr. laghus – liet. lengvas; skr. dīrghas – liet. ilgas; skr. jaṅghā (ko-ja) – liet. pa-žanga; skr. arghas (vertė, kaina, garbės dovana) – liet. alga – gr. ἀλφή < * alg^hhā.

Jei sanskrito šaknyje yra dar kitas aspiruotas priebalsis, tai senesniojo gh vie-toje pasirodo g.

Plg.: skr. grabh – (griebti, imti) – liet. grobti.

Gomuriniai priešakiniai

Sanskrito c, kurį dabar tariame kaip afrikatą č, yra kilęs iš ide. k ar k^h (pozici-joje prieš palatalinius balsius), kurs lietuvių kalboje išliko k, o ruši kalboje prieš palatalinius balsius davė č.

Plg.: skr. catvāras – liet. keturi – rus. четыре; skr. pañca – liet. penki; skr. pacati (jis verda, kepa) – rus. пекы – liet. kepu (priebalsių metatezė); skr. cak-ram (ratas) – liet. kaklas; skr. sacate – liet. seka – gr. ἕπεται – lot. sequitur.

Skr. ch kilmė yra įvairi.

Plg.: skr. chid – (piauti, skelti, laužti) – liet. skiesti, skystas; skr. tucchas – liet. tuščias.

Sanskrito j, kurį dabar tariame kaip afrikatą dž, yra kilęs iš ide. g', g ar g^u (pozicijoje prieš palatalinius balsius); jis atitinka lietuvių kalboje ž (<ide. g') arba g (<ide. g, g^u).

Plg.: skr. jāmātā – liet. žentas; skr. jaṅghā (koja) – liet. pa-žanga; skr. jambhas (dantis) – liet. žambas – rus. зуб – gr. γόμφος (vinis); skr. jñātum – liet. žinoti; skr. ajas, ajā – liet. ožys, ožka; skr. jirṇas (sumaltas) – liet. žirnis – lot. granum – vok. Korn – rus. зерно; skr. jīvas – liet. gyvas – lot. vivus; skr. jyā (lanko styga) – liet. gija; skr. janas (žmogus) – liet. gentis – lot. genus – gr. γένος; skr. yuñjanti – liet. jungia; skr. rajjus (virvė) – liet. rezga; skr. rujati (jis laužia) – liet. lūžo.

Tam tikrų fonetinių lyginimo sunkumų rodo skr. parjanya (debesis, lietus, audros ir lietaus dievas) ir liet. perkūnas; plg. lot. quercus (ąžuolas, kurs ir lietuvių mitologijoje buvo Perkūno medis) ir Cezario raštuose paliudytas keltiškas žodis *Hercynia* (silva).

Sanskrito jh yra kilęs iš ide. g'h arba iš gh ir g^h pozicijoje prieš palatalinius priebalsius. Lietuvių kalboje atitiktų ž ar g, tik pavyzdžiui nerasta.

Viršūniniai

Sanskrito ṭ, ṭh, ḍ, ḍh yra indų dirvoje atsiradę garsai, galimas dalykas, dravidiškųjų garsų įtakoje. Tačiau kartais jie galėjo kilti iš dantinių junginių su sklandžiaisiais.

Plg. skr. kaṭus – liet. kartus; skr. khaṇḍayati (jis laužia, trupina, sužeidžia, kanda) – liet. kanda.

Dažnai ṭ atsiranda dėl asimiliacijos su greta stovinčiu š. Plg. skr. pṛṣṭas (prašytas, klausas) – liet. pirštas (nuo piršti); skr. aṣṭau – liet. aštuoni.

Skr. niḍas < *niḍdas < *nisdos (*ni-sed-ó-s) > *nizdas > liet. lizdas (plg. *lendré* šalia *mendré*).

Dantiniai

Sanskrito t yra kilęs iš ide. t, kurs lietuvių kalboje paliko t.

Plg.: skr. tatas – liet. tėtis, tėvas; skr. takṣati – liet. tašo; skr. tvam – liet. tu – lot. tū; skr. tam – liet. tą – gr. τόν; skr. tṛṣyati – liet. trokšta; skr. tṛṣṭas (ištroškęs) – liet. tirštas; skr. tamas – liet. tamsa; skr. tīrthas (nusileidimas prie upės, laiptai prie aukšto kranto, brasta) – liet. tiltas; skr. tittiras (kurapka) – liet. teterva, tetervinas; skr. tanoti – liet. tęsia; skr. trayas – liet. trys, treji; skr. tucchas – liet. tuščias; skr. asti – liet. esti – lot. est; skr. vartate – liet. virsta; skr. stabhnāti – liet. stabdo; skr. setus (tiltas) – liet. saitas; skr. sapta – liet. septyni; skr. patis (žmonos vyras) – liet. pats; skr. matis – liet. mintis; skr. hastas (ranka) – liet. žastas; skr. naptā – liet. nepuotis; skr. śatam – liet. šimtas; skr. naktam – liet. naktis; skr. ātis – liet. antis; skr. syūtas – liet. siūtas; skr. duhitā – liet. duktė; skr. mātā – liet. motė; skr. bhrātā – liet. brotis, broterėlis; skr. antaras (artimas; skirtingas) – liet. antras; skr. kataras – liet. katras;

skr. putras (vaikas) – liet. putytis – latv. putns; skr. phūt (ištiktukas, reiškiaš pūtimo garša) – liet. pūtė.

Sanskrito th lietuvių kalboje atliepia t.

Plg.: skr. sthalam (sausuma, grindys, lygus paviršius) – liet. stalas; skr. sthātum – liet. stoti; skr. tīrthas (nusileidimas prie upės, laiptai, brasta) – liet. tiltas; skr. vṛthā – liet. veltui; skr. pṛthus – liet. platus; skr. rathas (vežimas) – liet. ratas; skr. manthā – liet. menturis.

Sanskrito d yra kilęs iš ide. d, kurs lietuvių kalboje paliko d.

Plg.: skr. devā – liet. dieveris; skr. devas – liet. dievas; skr. dūrṅvā (žolė) – liet. dirva; skr. dehas (kūnas) – liet. daigtas; skr. dṛṅnāti (skelia, laužo, daužo) – liet. diria; skr. dinam – liet. diena; skr. dakṣiṇas – liet. dešinas – lot. dexter; skr. dadāti – liet. duoda; skr. dvau – liet. du; skr. dāru (medis) – liet. derva – rus. дерево; skr. dalis (nuolauža) – liet. dalis; skr. dvār, dvāram – liet. durys – rus. дверь; skr. dantas – liet. dantis; skr. dṛś – (žiūrėti, matyti) – liet. dirstelėti – gr. δέρομαι; skr. daśa – liet. dešimt; skr. śūdras (ketvirtosios, paniekintųjų, kastos narys) – liet. šūdas; skr. mandas (lėtas) – liet. mandagus; skr. udakam (vanduo) – liet. vanduo; skr. kadā, tadā, tad – liet. kada, tada, tad; skr. admi – liet. ėdu; skr. sīdati – liet. sėdi; skr. veda (jis žino) – liet. iš-vydo, veidas; skr. roditi (jis verkia) – liet. rauda; skr. chedas (nuopiova, lūžis, dalis) – liet. skaida; skr. vadati (sako, kalba) – liet. vadina; skr. hṛdayam – liet. širdis (sunkumų sudaro pirmasis priebalsis); skr. pādas (koja) – liet. pėda, padas.

Sanskrito dh yra kilęs iš ide. dh, kurs lietuvių kalboje virto d.

Plg.: skr. dadhāti – liet. deda; skr. dhūmas – liet. dūmas; skr. dhūlī – liet. dulkės; skr. dhruvas – liet. drūtas; skr. dharmas (tvarka, teisė, įstatymas) – liet. darna, dermė, doras; skr. dhānās (javai, grūdai) – liet. duona; skr. dhamati (pučia, dumia) – liet. dumia; skr. dharṣati – liet. drįsta – gr. θέροσος, θρασός; skr. madhu – liet. medus – gr. μέθυ; skr. vadhūs (nuotaka, jaunamartė) – liet. vedybos; skr. rudhīram (kraujas) – liet. raudonas – gr. ἔρυθρός; skr. bandhus (giminaitis) – liet. bendras – vok. binden, band, gebunden; skr. budhyate (pabunda) – liet. budinti; skr. gandhas (kvapas) – liet. gandas; skr. madhyas (vidurnis) – liet. medis (*medjas – miškas, „vidurys“ tarp dviejų sodybų) – lot. medius – got. midjis; skr. bādhate (spaudžia, vargina, kankina) – liet. nu-si-bod-o; skr. dhenā (mintis) – liet. daina.

Šalia kito aspiruoto priebalsio arba h sanskrito dh virsta d (Grasmano aspiracijų disimiliacijos dėsnis).

Plg.: skr. dahati – liet. dega; duhitā – liet. dugtė – gr. θυγάτηρ.

Lūpini

Sanskrito p yra kilęs iš ide. p, kurs lietuvių kalboje paliko p.

Plg.: skr. pañca – liet. penki – gr. πέντε; skr. patis (žmonos vyras) – liet. pats; skr. pādas (koja) – liet. pėda, padas; skr. paśus (galvijas) – liet. pekus – lot. pecus; skr. paścāt – liet. paskiau; skr. pānam (gėrimas), pātram (indas gėrimui) – liet. puota; skr. pacati – liet. kepa (priebalsių metatezė) – rus. пещёр; skr. parjanya (debesis) – liet. perkūnas; skr. parṅam – liet. sparnas; skr. palitas – liet. pilkas, pelė; skr. paras (adv.) – liet. per; skr. piśācas (vaiduoklis, pikta dvasia),

pišunas (išdavikas, šmeižikas) – liet. piktas; skr. piṣṭas (sumaltas, sutraiškytas) – liet. pistas; skr. piśitas (papuoštas) – liet. pieštas; skr. pur, puram (tvirtovė, miestas) – liet. pilis; skr. putras (vaikas) – liet. putytis; skr. pūrvas – liet. pirmas – rus. первый; skr. pūrṇas – liet. pilnas; skr. pūtis – liet. pūliai; skr. pṛṣṭas (prašytas, klaustas) – liet. pirštas (nuo **piršti**); skr. pṛthus – liet. platus; skr. peyam (gėrimas) – liet. pienas – rus. пиво; skr. pra- (praep.) – liet. pra-; skr. priyas (mielas, malonus) – rus. приятель, приятный – liet. (skol.) prietelius; skr. plāvati (plaukia, maudosi), plāvayati (maudo, plauna) – liet. plauna – rus. плавает; skr. spṛṣṭas (paliestas) – liet. pirštas (digitus); skr. sapta – liet. septyni – lot. septem; skr. svapnas – liet. sapnas; skr. naptā – liet. nepuotis – lot. nepos; skr. alpas (mažas, menkas, silpnas) – liet. alpti; skr. kampas (drebejimas) – liet. kampas.

Sanskrito ph lietuvių kalboje virto p. Pavyzdžiū nedaug.

Plg.: skr. phūt (ištiuktukas, reiškias pūtimo garsa) – liet. pūtė; skr. sphurati (staiga pasirodo, pašoksta, dreba, virpa) – liet. spiria.

Sanskrito b kai kada yra kilęs iš ide. b (retokai pasitaikančio), kurs lietuvių kalboje paliko b. Tikrą b rodo, pvz., skr. budbudas – liet. burbulas. Tačiau skr. b labai dažnai gali būti kilęs ir iš bh, kurs veikiant aspiratų disimiliacijai (Grasmano dėsnis), šalia kito aspiruoto garso savo aspiracijos netekdavo; jis atitinka liet. b.

Plg.: skr. babhrus (rudas) – liet. bebras; skr. bādhate (spaudžia, sunkina, kankina) – liet. nu-si-bod-o; skr. budhyate (pabunda) – liet. budina; skr. bandhus (giminaitis) – liet. bendras; skr. bahus (multus, gausus, dažnas) – liet. bingus – gr. παχύς.

Sanskrito bh yra kilęs iš ide. bh, kurs lietuvių kalboje duoda b.

Plg.: skr. bhrātā – liet. brotis, broterėlis; skr. bhārati (neša) – liet. bernas – lot. fero – gr. φέρο – danų barn (vaikas); skr. bhāgas (laimė, gerovė) – rus. бог, богатый – liet. bagotas; skr. bhāṣā (< *bhalsā – kalba, šneka) – liet. balsas; skr. bhāsati (blizga, šviečia) – liet. basas; skr. bhayam – liet. baimė; skr. bhūtas – liet. būtas; skr. bhūrjas – liet. beržas; skr. bhrūs (acc -bhruvam) – rus. бровь – liet. juodbruvis; skr. bhartsati (jis grasina, bara, keikia) – liet. bara; skr. ubhau – liet. abu; skr. nābhis (bamba) – prūs. nabis; skr. labhate (ima, randa, gauna, laimi, gali) – liet. labai, lobis; skr. stabhnāti (stabdo) – liet. stabdo; skr. nabhas (dangus, debesis, rūkas) – rus. небо – liet. debesis; skr. kṣubhyati (juda, kratosi, dreba) – liet. skuba (riebalsių metatezė).

Nosiniai

Sanskrito n yra kilęs iš ide. n, kurs lietuvių kalboje paliko n.

Plg.: skr. naktam – liet. naktis; skr. nakhas – liet. nagas; skr. naptā – liet. nepuotis; skr. navyas – liet. naujas; skr. nāgas (gyvatė, dramblys) – liet. nuogas; skr. na – liet. ne; skr. nāsā – liet. nosis; skr. nūnam – liet. nūnai; skr. nudati (stumia, žadina, skatina, skubina) – liet. nūsta < *nūd-sta, nūdo; skr. sanas (kurs ilgai trunka) – liet. senas; skr. gandhas (kvapas) – liet. gandas; skr. janas (žmogus) – liet. gentis; skr. tanoti (tempia, tęsia, tiesia) – liet. tęsia; skr. sūnus – liet. sūnus; skr. agnis – liet. ugnis; skr. bandhus (giminaitis) – liet. bendras; skr. mandas (lėtas) – liet. mandagus; skr. manyate – liet. mąno; skr. dantas – liet. dantis; skr. dinam – liet. diena; skr. śvānam – liet. šunį; skr. dhānās (javai, grūdai) – liet. duona; skr. snehas (lipnumas, aliejus, tepalas) – liet. sniegas.

Lietuvių kalbos buvę nosiniai balsiai, šiandien tariami kaip ilgi, atitinka sanskrite ansvāra.

Plg.: skr. haṃsas (laukinė žąsis, flamingas, gulbė) – liet. žąsis; skr. saṃ – (priešdėlis) – liet. są-; skr. māṃsam (mėsa) – pr. mensā, latv. miesa, rus. мясо.

Sanskrito m yra kilęs iš ide. m, kurs lietuvių kalboje paliko m.

Plg.: skr. majjati (paneria į vandenį) – liet. mazgoja; skr. malinas (tamsus, juodas) – liet. mėlynas; skr. māṃsam – liet. mėsa – pr. mensā; skr. manthā – liet. menturis; skr. maraṇam (mirtis) – liet. maras; skr. manyate – liet. mąno; mātā – liet. motė; skr. mātṛā – liet. matas; skr. marmaras (kas murma) – liet. marmalas; skr. mama (< *mana) – liet. mąno; skr. milati (susitinka, susirenka) – liet. myli, pa-milo; skr. melas (susirinkimas, sąlytis), melā (draugija) – liet. meilė, mielas; skr. meghas (debesis) – liet. migla – gr. ὀμίχλη; skr. mehati (šlapinasi) – liet. myža – lot. mingit; skr. madhu – liet. medus; skr. mās – liet. mėnuo; skr. matis – liet. mintis; skr. madhyas (vidurinis) – liet. *medjas > *medžias (vidury tarp sodybų, miškas), medis; skr. miśras – liet. mišras; skr. muṣṭis – liet. kumštis; skr. tamas – liet. tamsa; skr. kūrmās (vėžlys) – liet. kūrmis, skr. ramate (sustoja, ilsisi, palieka) – liet. ramus; skr. kṛmis – liet. kirmis; skr. śmaśānam (kapinės) – liet. šmėkla; skr. dhūmas – liet. dūmas; skr. kumāras (vaikas, sūnus) – liet. kumelys; skr. kampas (drebėjimas) – liet. kampas.

Sanskrito n yra kilęs iš ide. n, kurs ir lietuvių kalboje paliko n.

Plg.: skr. aṅgāras – liet. anglis; skr. jaṅghā (koja) – liet. pa-žanga.

Sanskrito ṅ dažniausiai yra atsiradęs dėl n asimiliacijos su gretimu sklandžiuoju ar cerebraliniu priebalsiu (plg. maraṇam, varṇas, gīrṇas, tṛṣṇā), o ñ – dėl n asimiliacijos su gretimu palataliniu priebalsiu (plg. pañca, jñātum), Kai kada ṅ pasitaiko dravidiškos kilmės žodžiuose ar dravidų įtakoje susidariusiuose. Lietuvių gimininguose žodžiuose turime n (dantiniį ar gomuriniį).

Plg.: skr. khaṅḍayati (laužia, plėšo, kanda) – liet. kanda; skr. ūrṇā – liet. vilna; skr. jīrṇas (sumaltas) – liet. žirnis; skr. pūrṇas – liet. pilnas; skr. śroṇis – liet. šlaunis; skr. jānāti – liet. žino; skr. pañca – liet. penki. I prieš n tokiais atvejais iškrinta ir n > ṅ. Plg. paṇas (kaina, atlyginimas) – liet. pelnas, rus. полон, плен.

Pusbalsiai

Sanskrito y yra kilęs iš ide. j, kur lietuvių kalboje pasirodo kaip j.

Plg.: skr. yātum (eiti, važiuoti, joti) – liet. joti; skr. yas (santykinis įvardis) – liet. juo (juo daugiau, tuo geriau); skr. yakṛt, yaknas – liet. jeknos – lot. iecur – gr. ἦπαρ; skr. yavas (miežis) – liet. javai – gr. ζεαί; skr. yūyam – liet. jūs; skr. yugam – liet. jungas; skr. yunakti (jungia, kinko) – liet. jungia; skr. yuvā (gen. yūnas) – liet. jaunas – lot. iuvenis, iūnior; skr. jyā (lanko styga) – liet. gija; skr. kāyas (kūnas) – liet. koja; skr. kravyam (žalia mėsa) – liet. kraujas; skr. navyas – liet. naujas; skr. vāyus – liet. vėjas.

Sanskrito v yra kilęs iš ide. v, kurs lietuvių kalboje pasirodo kaip v.

Plg.: skr. vadati (jis sako, kalba, praneša, vadina) – liet. vadina; skr. vadhū (nuotaka, jaunamartė) – liet. vedybos; skr. vasantas (pavasaris) – liet. vasara; skr. vahati – liet. veža; skr. vāyus – liet. vėjas; skr. valkalas (žievė) – liet. ap-valkalas; skr. vatsaras (metai) – liet. vetušas – lot. vetus – gr. ἔτος; skr. viśati

(jeina, įžengia, sėdasi), višpatis (genties vadas) – liet. viešas, viešėti, viešnagė, viešnia, viešpats; skr. vepate (dreba) – liet. vaiposi; skr. vīras – liet. vyras; skr. vṛkas – liet. vilkas; skr. vṛtas (pridengtas, apsuptas, paslėptas) – liet. pri-vertas; skr. var-tate – liet. virsta; skr. veda (jis žino) – liet. iš-vydo, veidas – lot. video; skr. vṛṣas (jautis) – liet. veršis; skr. vetasas (nendrė, lazdelė) – liet. vytis; skr. vamiti – liet. vemia; skr. svas – liet. savas – rus. сбой; skr. jīvas – liet. gyvas; skr. avis – liet. avis; skr. devas – liet. dievas; skr. aśvā – liet. ašva; skr. dve – liet. dvi; skr. yavas (miežis) – liet. javai; skr. nava – liet. devyni; skr. vai (pabrėžiamoji dalelytė) – liet. vai; skr. śvetas (baltas, šviesus) – liet. šviesus.

Tarp balsio ir priebalsio j ide. u lietuvių kalboje tampa antruoju dvibalsio komponentu u, kurs atitinka sanskrito (bilabialį) v. Plg.: skr. navyas – liet. naujas; skr. kravyam – liet. kraujas.

Po siflianto sanskritas pasilaiko v, kurį lietuvių kalba praranda. Plg. skr. svasā – liet. sesuo; skr. svapnas – liet. sapnas; skr. śvaśuras – liet. šešuras.

Sklandieji

Sanskrito r yra dvejojpo kilimo:

1) iš ide. r, kurs ir lietuvių kalboje paliko r;

plg.: skr. rathas – liet. ratas – lot. rota; skr. ramate (sustoja, ilsisi, palieka) – liet. ramus; skr. roditi (verkia, dejuoja) – liet. rauda; skr. rudhiram (kraujas) – liet. raudonas – gr. ἔρυθρός; skr. parā- (priešdėlis; parā – kšip – parmesti) – liet. par-mesti; skr. pra – (priešdėlis) – liet. pra-; skr. kataras – liet. katras; skr. bhrūs (acc. bhruvam) – liet. juod – bruvis – rus. бровь; skr. bhrātā – liet. brotis; skr. maraṇam (mirtis) – liet. maras; skr. miśras – liet. mišras; skr. dadāra (perskėlė, sulaužė, sudaužė) – liet. dyrė; skr. gharṃas (karštis) – liet. garas; skr. catvāras – liet. ketveri; skr. kūrmas (vėžlys) – liet. kurmis; skr. aśru – liet. ašara; skr. pūrvas – liet. pirmas – rus. первый; skr. aritrām (laivo vairas) – liet. irklas; skr. dhruvas – liet. drūtas; skr. dharmas (tvarka, teisė, įstatymas) – liet. darna, dermė, doras; skr. girati (ryja) – liet. geria; skr. gīrṇas (prarytas) – liet. girtas; skr. parjanya (debesis) – liet. perkūnas; skr. trayas – liet. treji, trys; skr. sravati – liet. srovena; skr. jīrṇas (sumaltas) – liet. žirnis; skr. babhrus (rudas) – liet. bebras; skr. bhārati (neša) – liet. bernas – danų barn (vaikas, „nešiojamas“); skr. dūrvā (žolė) – liet. dirva;

2) iš ide. l, kurs lietuvių kalboje paliko l;

plg.: skr. rāyati – liet. loja; skr. rocate (šviečia, blizga) – liet. laukas (bálta kaktą gyvulys); skr. rujati (laužo) – liet. laužo; skr. riktas (tuščias, nuogas, netekęs) – liet. pa-liktas; skr. arghas (vertė, kaina, garbės dovana) – liet. alga; skr. sredhati – liet. slaidžioja, slysta; skr. śroṇis – liet. šlaunis; skr. angāras – liet. anglis; skr. pur, puram – liet. pilis; skr. pūrṇas – liet. pilnas; skr. dīrghas – liet. ilgas; skr. śrayate – liet. šliejasi; skr. śrotum – liet. klausyti; skr. sūryas – liet. saulė, skr. haris (rudas, geltonas, žalias) – liet. žalias; skr. ūrṇā – liet. vilna; skr. tīrthas (nusileidimas prie upės, brasta) – liet. tiltas; skr. kumāras (berniukas) – liet. kumelys; skr. rehmi – liet. liežmi; liežiu.

Sanskrito l yra kilęs iš ide. l, kurs lietuvių kalboje paliko l.

Plg.: skr. labhate (ima, gauna, laimi, gali) – liet. labai, lobis; skr. laṣati (trokšta) – liet. laso; skr. laghus – liet. lengvas; skr. limpati (patėpa), lipyate (limpa) –

liet. limpa, lipti; skr. lihati — liet. laižo; skr. lokas (laisva erdvė, pasaulis) — liet. laukas; skr. alpas (mažas, menkas) — liet. alpti, alpus; skr. dalam, dalis (nuolauža, gabalas, dalis) — liet. dalis; skr. plavate (plaukioja, maudosi), plāvayati (maudo, mazgoja) — liet. plauna; skr. sthalam (sausuma, grindys, vieta) — liet. stalas; skr. valkalas (žievė) — liet. ap-valkalas; skr. dhūlis — liet. dulkės; skr. pluṣis — liet. blusa; skr. kṣālayati (mazgoja, plauna) — liet. skalauja; skr. kulyam — liet. kaulas.

P u č i a m i e j i

Sanskrito s yra kilęs iš ide. k', kurs lietuvių kalboje virto š.

Plg.: skr. śatam — liet. šimtas; skr. śākha — liet. šaka; skr. śaśas — prūsu sasins (zuikis) — sen. vok. aukšt. hasan (pilkas); skr. śakṣt, śaknas (išmatos) — liet. šikti; skr. śākam (valgomoji žolė, daržovės) — liet. šėkas; skr. śakalas (nuolauža, gabalas) — liet. šakalys; skr. śankate (yra neramus, išsigandęs, bijo, įtaria, abejoja) — liet. šankina; skr. śroṇis — liet. šlaunis; skr. śvetas (baltas, šviesus) — liet. šviesus; skr. śvaśuras — liet. šešuras; skr. śvā — liet. šuo; skr. śmaśānam (kapinės) — liet. šmėkla; skr. śūdras (paniekintųjų kastos atstovas) — liet. šūdas; skr. śrayate — liet. šliejasi; skr. naśati (žūsta, nyksta) — liet. našlys — lot. neco, nex; skr. kuśas (šiuurkšti žolė) — liet. kuškis, kušys; skr. aśvā — liet. ašva; skr. aśru — liet. ašara; skr. viśati (įeina, įžengia, sėdasi) — liet. viešas, viešnia, viešnagė; skr. miśras — liet. mišras; skr. daśa — liet. dešimt; skr. kṛṣas (liesas, silpnas, menkas) — liet. karšti (senti, silpti); skr. praśnas — liet. prašymas.

Kai kada sanskrito s yra pakeitęs s dėl asimiliacijos; lietuvių kalba išlaiko s.

Plg.: skr. śuśkas (sausas), śuśyati (džiūsta) — liet. sausas, susti; skr. śmaśru (barzda) — liet. smakras; skr. paścāt — liet. paskiau.

Kai kada lietuvių kalboje dėl asimiliacijos turime s vietoj sanskrito ś. Plg.: skr. dṛś — (matyti, žiūrėti) — liet. dirstelėti.

Dėl asimiliacijos kai kada vietoj lietuvių š ar s turime sanskrite ś.

Plg.: skr. aṣṭau — liet. aštuoni; skr. kṣālayati (plauna) — liet. skalauja.

Sunkiau paaiškinamas lietuvių k vietoj sanskrito ś.

Plg.: skr. śrotum — liet. klausyti; skr. piśācas (pikta dvasia) — liet. piktas; skr. paśus (gyvulys) — liet. pekus; skr. aśmā — liet. akmuo; skr. śardhas — liet. kerdžius; skr. śmaśānam (kapinės) — liet. šmėkla; skr. śmaśru (barzda) — liet. smakras; skr. śam — (sunkiai dirbti) — liet. kamuoti — gr. κάμνω.

Sanskrito ś yra atsiradęs vietoj s, paveikto k, r, i, u arba kokių nors cerebralinių priebalsių. Dažnai jis atitinka lietuvių s arba š (šalia k ir r).

Plg.: skr. uśās — liet. aušra; skr. śuśkas — liet. sausas, nususeš; skr. tṛṣṇā, tṛṣā — liet. troškulys; skr. śośas — liet. sausas.

Sanskrito junginys kṣ (dažniausiai kilęs iš ks) atitinka lietuvių š.

Plg.: skr. kṣipati (meta) — liet. šipulys; skr. takṣati — liet. tašo; skr. akṣas — liet. ašis — lot. axis — gr. ἄξων — sen. vok. aukšt. ahsa — rus. ось.

Sanskrito s yra kilęs iš ide. s, kurs ir lietuvių kalboje paliko s.

Plg.: skr. sūnus — liet. sūnus; skr. svasā — liet. sesuo; skr. sanas (ilgai trunčas) — liet. senas; skr. sthātum — liet. stoti; skr. stabhnāti — liet. stabdo; skr. sūryas — liet. saulė; skr. svapnas — liet. sapnas; skr. sapta — liet. septyni; skr. snehas (lipnumas, aliejus, tepalas) — liet. sniegas; skr. sadā — liet. visada; skr. sīdati (šaknis

sad-) – liet. sėdi; skr. sam – (priešdėlis) – liet. są-, sam-, san-; skr. sravati – liet. srovena, srūva; skr. setus (tiltas, riba) – liet. saitas; skr. svarati (žiba) – liet. svyla; skr. syūtas – liet. siūtas; skr. sacate – liet. seka – lot. sequitur; skr. sahate (suvaldo, užgniaužia, gali, sugeba) – liet. sega; skr. nāsā – liet. nosis; skr. vasantas (pavasaris) – liet. vasara; skr. haṃsas (laukinė žąsis, flamingas, gulbė) – liet. žąsis; skr. māṃsam – prūs. mensā – latv. miesa – liet. mėsa; skr. asmi – liet. esmi.

Sanskrito h yra kilęs iš ide. g'h, kurs lietuvių kalboje davė ž.

Plg.: skr. haṃsas – liet. žąsis; skr. haris (rudas, geltonas, žalias) – liet. žalias; skr. hastas – liet. žastas; skr. himas (šaltis, žiema) – liet. žiema; skr. vahati – liet. veža – lot. vehit; skr. jihvā – liet. liežuvis < *žiežuvis; skr. aham – liet. aš, aš; skr. lihati – liet. laižo; skr. barhis (žolė, pakratyta aukovietėje, kur sėdi aukojantieji ir dievai) – prūs. balsinis (pagalvė).

Tais atvejais, kai sanskrito h atliepia liet. g, tenka priimti ide. gh.

Plg.: skr. bahuḥ (multus, gausus, dažnas) – liet. bingus – gr. παχύς; skr. snehas (lipnumas, aliejus, tepalas) – liet. sniegas; skr. ahis (gyvatė) – liet. *ungis, unguris, angis; skr. dahati – liet. dega; skr. hanti (muša, užmuša) – liet. gena, gina

Dėl asimiliacijos prieš duslųjį priebalsį lietuvių kalboje gali vietoj g būti k ir vietoj ž būti š.

Plg.: skr. duhitā – liet. duktė – gr. θυγάτηρ; skr. dehas (kūnas) – liet. daiktas – gr. τεῦχος; skr. aṃhas (nelaimė, sunkumas) – liet. ankštas < *anštas < *anž-ta-s (plg. engia) – lot. angustus.

Sunkiau išaiškinamas sanskrito h žodyje hṛd, hṛdayam – liet. širdis – gr. καρδία – lot. cor (gen. cordis).

Vilniaus Valstybinis V. Kapsuko
universitetas
Prancūzų kalbos katedra

Iteikta
1967 m. rugsėjo mėn.

ОСНОВНЫЕ ЧЕРТЫ СРАВНИТЕЛЬНО-ИСТОРИЧЕСКОЙ ФОНЕТИКИ САНСКРИТА И ЛИТОВСКОГО ЯЗЫКА

Р. МИРОНАС

Резюме

Сравниваемые санскритские и литовские слова, выявляющие закономерные звуковые соответствия, не всегда имеют одинаковое значение. Исходным пунктом является звуковая система санскрита. Для каждого санскритского звука указывается историческое соответствие в литовском языке, изредка – в латышском и древнепрусском. При сходном значении слов перевод не дается.